

ISSN: 2158-7051

INTERNATIONAL
JOURNAL OF
RUSSIAN STUDIES

ISSUE NO. 3 (2014/1)

“MALAKANLAR-Rus Köylü Hareketlerinden Günümüze Malakan İnanıcı” .. Nükhet Eltut Kalender*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Antropoloji Bölümü, Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Çakır Ceyhan Suvari Ütopya Yayınevi'nden *"Malakanlar – Rus Köylü Hareketlerinden Günümüze Malakan İnanıcı"* adlı bir kitap yayımlamıştır. ISBN: 978-605-5580-43-8. Yazarın 2013 yılı Mart ayında yayımlanan kitabı yayınevini Sosyoloji-Antropoloji Dizisi arasında yer almakta olup, 143 sayfadan oluşmaktadır.

"Malakanlar – Rus Köylü Hareketlerinden Günümüze Malakan İnanıcı" adını taşıyan bu kitap dört bölümden oluşmakta olup, yazarın Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nde hazırlamış olduğu *"Dinsel Geleneğin Etnisite İnşasında Oynadığı Rol: Malakanizm Örneği"* başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

Yazar, kitabının önsözünde Türkiye'de Malakanlar üzerine antropolojik bakış açısıyla değerlendirilmiş herhangi bir eserin bulunmaması sonucu, hazırlanma gereksinimi doğan antropolojik yaklaşımla Malakanların hem dışarıdan hem de kendi içlerinde yer alan gerilim ve çatışma potansiyeline vurgu yapıldığından söz etmektedir.

Kitabın birinci bölümünde Antropolojik Alan Araştırması'na yer verilmektedir. Alan araştırması Azerbaycan'ın İvanovka Köyü ile Kars'ın Arpaçay ilçesini kapsamakta olup kitabın temelini oluşturan alan araştırmasının İvanovka Köyü'nde gerçekleştirildiği ve Arpaçay alan araştırmasında elde edilen verilerle İvanovka Köyü verilerinin desteklendiği görülmektedir. Bu bölümde, yazar Azerbaycan hakkında edindiği genel bilgilerin yanı sıra İsmayılı bölgesinde bulunan İvanovka Köyü'nün kuruluşu, tarihçesi ve bu topraklara yerleştirilen Malakanlar ile Dukhoborlardan, İvanovka Köyü'nde yaşayan Malakanlar ile ilgili verilere nasıl ulaştığından ve bu bölgede yaşayan Malakanların yaşam tarzlarından söz ederek okuyucuyu bilgilendirmektedir.

Kitabın ikinci bölümünde ise, öncelikle yazar Rusların Hristiyanlığı kabul etmesinden yola çıkarak, Rus Köylülüğü ve Köylü Hareketleri, Özgür Köylülükten Köleliğe – "Krestiyane'den Mujik'e" – Geçiş, Rus Ortodoks Kilisesi'ndeki Ayrılıklar, Dukhoborlar, Malakanizmin Ortaya Çıkışı, Sovyetler Birliği Dönemi ve Sonrası Malakanların Durumu gibi birçok konuya temas ederek Malakan Tarihi hakkında detaylı bilgilere yer vermiştir.

Kitabın "Malakanizmin Ortaya Çıkışı" alt başlığını taşıyan kısmında Malakanlara dair bilinen en eski

kayıt olarak XVIII.yy ortalarındaki Rus yazılı kaynakları işaret edilmektedir. Özellikle de Rusya'nın güneyindeki Tambov ve Voronej bölgelerindeki Malakanlardan bahsedildiği belirtilmektedir. Malakanizmin bir köylü hareketi olarak ortaya çıkmasına rağmen Ortaçağ köylü hareketinden farklı bir seyir izlediği konusuna da vurgu yapılmıştır. Malakanizmin her türlü şiddete karşı olmak, silah taşımak ve kullanmak, militarizmin simgesi olan üniforma giymek gibi yasaklanan temel prensiplerinin ise, Malakanların, Hz. İsa'nın şiddet karşıtı yönünü kendilerine düstur edinmelerine dayandırılmaktadır. Kitapta Malakanizm hareketinin öncüsü olarak terzi Semon Uklein'den söz edilmektedir.

Yazar, Malakanizmin tarihçesi, prensipleri ve gelişim süreci hakkında verdiği bilgilerin ardından "Sovyetler Birliği Dönemi ve Sonrası Malakanların Durumu" başlığı altında inceleme ve değerlendirmelerini sürdürmektedir. Bu değerlendirmelere göre; Malakanlar, Çarlık döneminde baskı, katliam ve sürgünlere maruz kaldıklarından hem iktidarla / devletle hem de iktidarın onaylayıcısı Rus Ortodoks Kilisesiyle aralarına mesafe koymuşlar, hatta Çarlık Rusyası'nı kendi devletleri olarak içlerine sindirememişlerdir. Malakanların Sovyetler Birliğini - Çarlık Rusyası'nın aksine - sahiplendikleri görülmektedir. Hatta devrimden sonra Kars'taki 35 Malakan köyünden 32'si Sovyet topraklarına göç etmiştir.

Yazar, Sovyet Dönemi'nde Malakanların ibadet yerleri olan ve Rusça'da "toplanılan yer" anlamına gelen "Sabranya" da ayin yapması ve Presivitery olarak adlandırılan Malakan din adamlarının faaliyetlerinin yasaklandığını ve dinsel bilgi aktarıcıları ve tören yöneticileri rolünde olan Presviterilerin bu yasaklardan olumsuz etkilendiğini ve bu durumun sonucu olarak zamanla Malakanların dini öğretecek Presviteriy bulmakta zorlandıklarını dile getirmektedir.

Yazar Suvari, Sovyetler Birliği sonrası dinsel ve etnik gerilim ve çatışmaların eş zamanlı yükselişe geçtiği bilgisine yer vererek Kafkasya Bölgesi'nde yaşayan Malakanlar ve Doukhoborların, hem Kafkasların yerli halklarıyla, hem bölgesel otoritelerle karşı karşıya kalmış, hem de farklı gruplar arasında yaşanan çatışmalarda suçlandıklarını Gürcistan ve Rusya arasındaki gerilimin sonucu olarak Gürcistan'daki Malakanların Rusya'ya göç etmek zorunda kalmaları ve Karabağ Savaşı'ndan sonra İvanovka'daki Malakanların, köydeki Müslümanlarca "Ermenilerle iş birliği yapmak"la suçlanmaları ile örneklendirmektedir.

Yazar, Sovyetler döneminde Malakanların Çarlık dönemindeki sürgünleri ve ölümü göze alarak savundukları askerlik, alkollü içki tüketimi ve domuz eti yememek gibi bazı dinsel değer ve pratiklerden feragat ettiklerine, Sovyetler sonrasında ise dini pratiklerini yerine getirebildikleri halde, yaşadıkları bölgelerde meydana gelen etnik ve dinsel çatışmaların arasında kalmış olmalarının, hatta hedef haline gelmelerinin daha ciddi sorunlar yarattığına, misyonerlik faaliyetlerinin de yine cemaat içerisinde huzursuzluğa neden olduğuna ve Malakan kimliğini tehdit ettiğine dikkat çekmektedir.

Kitabın üçüncü bölümü "Karşı Malakanlar" adını taşımakta olup, bölüm Çarlık Döneminde Kars'ın Durumu ve Malakanların Kars'a Sürgünü" ve "Cumhuriyet Döneminde Malakanların Durumu" adlı iki alt başlık altında yapılan değerlendirmelerden oluşmaktadır.

Kars ve Malakanlar arasındaki bağlantıyı yazar, Çarlık döneminde Kars'ın Rusya'ya bağlı bir sürgün yeri olması ile açıklamaktadır. 1880-1881 yıllarında Kars'a yerleştirilmeye başlanan Malakanların o bölgede otuz beş köy kurduğu ve II. Nikolay döneminde baskı ve katliamlara rağmen inançlarından vazgeçmemeleri üzerine sürgün edilerek Kars'a yerleştirildikleri bilgisini aktarmaktadır.

Kitapta Çar döneminde Kars ahalisinin dvoryanstvo (zadegân), duhovenstvo (ruhban), gorodnii soslovii (kentli), ve krestyanstvo (köylü) olmak üzere dört sınıfa ayrılmış olduğundan, o dönemde

tarım, sanayi ve şehir planı başta olmak üzere birçok yenilik yapıldığından, sanayi alanında yapılan yeniliklerin arasında yağ imalathanesi, peynir imalathanesi, değirmencilik, dericilik, dokumahane, şaraphane, bira imalathanesi, boyahane, madensuyu imalathanesi, briket imalathanesi, kireç ocağı ve kerpiç tuğla ocağı; tarım alanında ise Malakan atı ve Malakan ineğinin yaygınlaştırılmasıyla ekilebilir arazinin iki katına çıkarılması ve süt ve süt ürünleri elde etme gibi yeniliklerden söz edilmektedir.

Ayrıca yazarın elde ettiği veriler arasında Çarlık döneminde nüfusu 292.498 olan Kars'ta 12.764 Malakan nüfusunun olduğu ve bugün Arpaçay olarak bilinen bölgenin o dönemdeki adıyla Zaruşat başta olmak üzere Selim ve Göle ilçeleri ile merkez köylerine yerleştirildiği, Selim ilçesinin de Malakanlar tarafından kurulduğu ve asıl adının Nova Selim olduğu, günümüzde Kars'ta üretimi yapılan lahana, ayçiçeği ve şekerpancarı başta olmak üzere pek çok ürünün ilk kez Malakanlar tarafından yapıldığı bilgilerine yer verilmiştir.

Yazar, Kars bölgesine yerleşen Ortodoks Rusların büyük bir çoğunluğunun asker kökenli, geri kalanlarının ise ticaretle uğraşan kentliler olduğunu belirterek Malakanlar ile bu grup arasında dinsel olarak etnik sınır varlığından söz etmektedir.

Kitapta 1920 Gümrü Antlaşması'nın imzalanmasının sonucu olarak; Kars'ın Türkiye'ye bırakılması üzerine ülkelerine geri dönen Ruslar ile birlikte Malakanların da önemli bir kesiminin döndüğü, gitmek istemeyen Malakanların ise hukuki olarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayılarak 1962'ye kadar Arpaçay ilçesine bağlı Yalınçayır, Atçılar ve Çalkavur köylerine yerleştirildiklerine dair bilgiler aktarılmaktadır.

Ayrıca kitapta Cumhuriyet döneminde, 1962'de dinsel kaygılar nedeniyle Kars'ta kalan Malakanların Türkiye'den Rusya, ABD, Kanada ve Meksika'ya göç ettikleri ve 1960 yılında yapılan nüfus sayımına göre Türkiye'de kalan Malakanların sayısının 1500'ün üzerinde olduğu da ifade edilmektedir. Malakanlarda 7-9 göbeğe kadar olan akraba evliliğinin yasak olması ile ortaya çıkan evlenme sorunu ve 1950'li yıllarda Türkiye'de gayrimüslimler üzerindeki baskının artarak Kars'ta bazı kesimlerin Malakanların arazilerine ve mallarına göz dikmeleri, Malakanlara askerlik zorunluluğu getirilmesi gibi bazı faktörlerin bu göçlerin başlıca nedenleri arasında görülmektedir.

Yazar yapmış olduğu incelemeler sonucunda günümüzde Türkiye'de yaşayan Malakan kalmadığını, Arpaçay'da anadili Rusça olan küçük bir topluluğun bulunduğunu, bu grubun önderiyle yaptığı şahsi görüşmede "Baptist" olduklarını ve Malakan olarak tanımlanmaktan rahatsızlık duyduklarını, çünkü yöre halkına göre bu grubun adillerinin Rusça olması ve Hristiyan bir grup olmaları nedeniyle Malakan sayıldığını öğrenmiştir.

Kitabın "Alan Araştırması Bulguları" adını taşıyan dördüncü bölümü İvanovka'da Din Merkezli Aidiyetler, İvanovka'da Toplumsal Bellek, Teritoriya ve Anavatan Miti, Endogami Kuralı, İvanovka'da Farklı Gelenekler, İvanovka'da Ekonomik İlişkiler, İvanovka'daki Etnik Kimliklerin İnşasında Çatışmanın Rolü, İvanovka'da "Ötekilik", İvanovka'daki Etnik Kimliklerin İnşasında Önyargılar ve Stereotipler, İvanovka'daki Etnik Kimliklerin İnşasında Dil ve Din Faktörü gibi alt başlıkları kapsayan bir çalışma niteliğindedir.

Yazar Çakır Ceyhan Süvari'nin *Malakanlar- Rus Köylü Hareketlerinden Günümüze Malakan İnanç* adlı kitabı Malakan tarihi, Malakanizmin ortaya çıkışı, Malakanların Kars'a sürgün edilişi, Türkiye ve Azerbaycan'daki Malakanların geçmişteki ve günümüzdeki durumları gibi konulara ilgi duyan herkesin dikkatini çekecek ve araştırmacılar için referans olabilecek geniş kapsamlı bir kitaptır.

***Nükhet Eltut Kalender** - Yard. Doç. Dr. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, e-mail: neltut@mynet.com

© 2010, IJORS - INTERNATIONAL JOURNAL OF RUSSIAN STUDIES